

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

Helsinki 12.12.2011

Tiedotusvälineille
JULKAISUVAPAA 14.12.2011

VELATON UUSI ALKU? – Velallisten selviytyminen velkajärjestelystä ja tilanne sen jälkeen

Yksityishenkilön velkajärjestely näyttäisi olevan kohtuullisen hyvä keino vakavien velkaongelmien ratkaisemiseen. Valtaosa velallisista saa järjestelystä pysyvää apua talous- ja velkatilanteen saamiseksi hallintaan. Velkajärjestelyn ongelmat liittyvät velallisten näkökulmasta toimeentulon niukkuuteen maksuohjelman aikana, järjestelmän joustamattomuuteen ja lisäsuoritusvelvollisuuden tulojen muuttuessa ohjelman aikana.

Huolestuttavana voidaan pitää kuitenkin sitä, että osalla velkajärjestelyn suorittaneista talous ajautuu uuteen kriisiin pian maksuohjelman päättymisen jälkeen. Joka seitsemäs velkajärjestelyn läpikäynyt henkilö oli saanut uusia maksuhäiriömerkintöjä luottotietorekisteriin kahden vuoden kuluessa velkajärjestelyn päättymisestä.

Nämä tutkimustiedot käyvät ilmi Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuoreesta julkaisusta *Valkama, Elisa: Velaton uusi alku? – Velallisten selviytyminen velkajärjestelystä ja tilanne sen jälkeen*, jossa on tarkastelu velkajärjestelyn kokonaisvaikutuksia maksuohjelman läpivieneen yksityishenkilön kannalta. Miten järjestelyn läpikäyneet velalliset arvioivat velkajärjestelyn merkitystä? Onko järjestely korjannut velallisen taloustilanteen sekä avannut mahdollisuuden ”uuteen alkuun”? Kuinka moni on ajautunut uudelleen velkaongelmiin?

Tutkimuksen tiedot perustuvat velkajärjestelyn suorittaneille velallisille kesällä 2010 suunnattuun kyselyyn (n=240) sekä Suomen Asiakastiedon luottotietorekisterin maksuhäiriötietoihin.

Velkajärjestelyn läpikäyneillä on heikko maksukyky

Kyselyyn vastanneista velallisista yli 40 prosentille oli vahvistettu niin sanottu nolla-ohjelma eli he eivät kyenneet lyhentämään velkojaan lainkaan velkajärjestelyn maksuohjelman aikana. Velkajärjestelyn alkaessa velallisilla oli velkaa keskimäärin 43 000 euroa.

Tietolaatikko:

Tuomioistuimen vahvistamassa velkajärjestelyssä velalliselle vahvistetaan 3–5 vuoden pituinen maksuohjelma, jonka suorittuaan hän vapautuu loppujen velkajärjestelyn piiriin kuuluneiden velkojen maksamisesta. Velkajärjestelyn tavoitteena on vapauttaa velallinen ylivoimaisesta velkavastuusta kohtuullisessa ajassa. Järjestely on tarkoitettu tilanteisiin, joissa henkilö on pysyvästi maksukyvytön.

Velkajärjestelyn avulla pyritään korjaamaan velkaongelma kokonaisuudessaan ja auttamaan velallinen ”uuteen alkuun” (fresh start). Velkojen järjestelyllä pyritään myös ennaltaehkäisemään sosiaalisia ongelmia ja syrjäytymistä. Velkajärjestelyn tulisi olla viimeinen vaihtoehto velkatilanteen ratkaisemiseen, kun muut keinot on käytetty.

Velkajärjestelyvelallisten maksuvara on kaikkiaan heikentynyt 2000-luvulla ja nykyään yhä useampi velallinen saa koko velkamääränsä anteeksi. Tämä voi johtua siitä, että velallisissa on nykyään aiempaa vähemmän palkkatyötä tekeviä. On merkille pantavaa, että ainoastaan neljä kymmenestä (43 %) velallisesta oli tehnyt palkkatyötä velkajärjestelyn aikana. Enemmistöllä pääasialliset tulot järjestelyn aikana muodostuivat erilaisista sosiaali- ja työttömyysetuuksista sekä eläkkeistä.

Toimeentulovaikeudet maksuohjelman aikana ovat yleisiä

Velkajärjestelyn läpikäyneistä seitsemän kymmenestä (70 %) oli sitä mieltä, että heidän taloustilanteensa maksuohjelman aikana oli ollut heikko tai erittäin heikko. Kohtuulliseksi toimeentulonsa arvioi joka kolmas.

Toimeentulo oli heikointa työttömien ja eläkeläisten keskuudessa. Vaikeuksia selviytyä maksuohjelmasta kokivat myös velalliset, joilla oli jäänyt järjestelyn ulkopuolelle velkoja. Tiukasta taloudenpidosta huolimatta ainoastaan joka kymmenes ilmoitti jättäneensä maksuohjelman aikana laskuja maksamatta.

Kohtuulliseksi toimeentuloaan maksuohjelman aikana arvioivat velalliset, jotka olivat tehneet velkajärjestelyn aikana ylimääräistä työtä. Heillä oli siis ollut enemmän tuloja käytössään maksuohjelman aikana. Ylimääräisistä tuloista johtuen he olivat tosin maksaneet velkojille myös lisäsuorituksia. Kaikista velkajärjestelyn läpikäyneistä joka viides oli maksanut lisätilityksiä maksuohjelmana aikana.

Velkajärjestelystä apua valtaosalle

Lähes 80 prosenttia velallisista arvioi, että velkajärjestelystä oli ollut apua heidän talous- ja velkatilanteensa korjaamisessa. Velkajärjestelyyn pääsy oli ollut monelle suuri helpotus. Velkajärjestelystä suoriutumista ei pidetty helppona, mutta kaiken vaivan arvoisena.

Tyytymättömiä velkajärjestelyyn olivat entiset yrittäjät sekä velalliset, jotka olivat joutuneet maksamaan lisäsuorituksia. Yrittäjät kritisoivat järjestelmän byrokraattisuutta. Monella entisellä yrittäjällä olisi ollut vielä halua jatkaa yritystoimintaa, mutta siihen ei heidän mielestään annettu velkajärjestelyssä mahdollisuutta.

Suurin osa velallisista suhtautui kriittisesti luotonottamiseen tulevaisuudessa. Moni oli kuitenkin kokenut, että luottokelpoisuuden menettäminen maksuohjelman ajaksi oli vaikeuttanut arki-elämästä selviytymistä muun muassa vaikeuttamalla asunnon vuokrausta ja kaventamalla kulutusmahdollisuuksia.

Uutta velkaa velkajärjestelyn jälkeen oli ottanut joka neljäs

Velkajärjestelyn läpikäyminen ei välttämättä vähennä halukkuutta ottaa uutta luottoa tulevaisuudessa. Uudelleen velkaantuneiden osuus velkajärjestelyvelallisista on kohtuullisen suuri. Noin 25 prosenttia velallisista oli ottanut uutta velkaa noin vuoden kuluessa maksuohjelman päättymisestä. Nämä velat koostuivat pääosin kulu- tusluotoista, mutta velkaa oli otettu myös asuntoon ja autoon.

Uutta velkaa maksuohjelman jälkeen ottaneet arvioivat nykyisen velkatilanteen olevan kuitenkin kohtuullisen hyvin hallinnassa. Enemmistö velallisista oli kokenut lainansaannin vaikeaksi velkajärjestelyn päätyttyä.

Joka seitsemännellä velallisella jo uusia maksuhäiriöitä

Tutkimuksessa selvitettiin myös velkajärjestelyn läpikäyneiden henkilöiden uusia maksuhäiriömerkintöjä kahden vuoden kuluessa velkajärjestelyn päättymisestä. Velkajärjestelyn suorittaneista peräti 15 prosentilla oli uusia maksuhäiriömerkintöjä luottotietorekisterissä kaksi vuotta järjestelyn päättymisen jälkeen. Velkajärjestelyn päättäneissä maksuhäiriöllisten osuus on kaksinkertainen verrattuna vastaavaan osuuteen kaikilla täysi-ikäisillä. Vuonna 2010 noin seitsemällä prosentilla täysi-ikäisestä väestöstä oli maksuhäiriömerkintä luottotiedoissa.

Uudelleen velkaantuminen ja luotonottaminen eivät merkitse välttämättä velkaongelmia, mikäli henkilön talous on muutoin hallinnassa. Tutkimus antoi kuitenkin viitteitä siitä, että osalla velkajärjestelyn läpikäyneistä talous on ajautunut uuteen kriisiin jo suhteellisen pian maksuohjelman päättymisen jälkeen. Tämän perusteella voidaan arvioida, että osa velkajärjestelyn kertaalleen läpikäyneistä on jo uuden velkajärjestelyn tarpeessa.

Lisätietoja:

tutkija Elisa Valkama puh. 029 56 65357, 041-507 7190.

elisa.valkama@om.fi

Tutkimus on 14.12.2011 OPTL:n kotisivuilla <http://www.optula.om.fi>